

NATUURPUNT

Markvallei

Driemaandelijks ledentijdschrift - jrg. 41 - nr.1 - Januari 2022

VU: Marc Van Opstal, Katelijnestraat 42 - 2320 Hoogstraten | Verschijnt driemaandelijks | Afgiftekantoor Hoogstraten 1 - P802058

't Bieteutje

Natuurpunt Markvallei

Natuurpunt vzw is een vereniging voor natuurbehoud en landschapszorg in Vlaanderen. Met meer dan 130.000 aangesloten gezinnen en 6.000 vrijwillige medewerkers is Natuurpunt de belangrijkste vereniging voor natuurbehoud en landschapszorg in Vlaanderen.

Tot haar kerntaken rekent de vereniging natuurbehoud en -beheer, landschapszorg, beleidswerking, natuurbeleving, natuurstudie, vorming en educatie.

Natuurpunt beheert meer dan 26.000 hectare Vlaamse natuur in 500 verschillende natuurgebieden. De vrijwilligers nemen het initiatief: ze zorgen voor aankoop, beheer en openstelling van natuurgebieden. Daarbij worden ze bijgestaan door professionele ploegen.

Natuurpunt Markvallei is de afdeling van Natuurpunt in de gemeenten Rijkevorsel, Hoogstraten en Baarle-Hertog. Zij werkt met haar vrijwilligersgroep vanuit Bezoekerscentrum De Klapekster in Wortel Kolonie. Hier ontvangt de afdeling zoveel mogelijk mensen die geïnteresseerd zijn in de natuur.

Natuurpunt Markvallei is daarnaast een vereniging. We maken veel plezier samen. We organiseren cursussen, lezingen, wandelingen, uitstapjes, buitenlandse excursies, ... En iedereen is welkom!

Lid worden? Schrijf 30 euro over op rekening BE17 230 00442 3321 met vermelding 'nieuw lid Natuurpunt Markvallei'. Als lid ontvangt u automatisch het nationaal contactblad 'Natuur.blad' en 't Bieteutje. Je geniet

daarnaast van tal van voordelen.

Andere geïnteresseerden kunnen een jaarabonnement op 't Bieteutje nemen door overschrijving van 8 euro op rekening IBAN BE73 8601 1267 3360 van Natuurpunt Markvallei vzw.

Natuurpunt Markvallei is een echte vrijwilligersorganisatie. Van onze meer dan 1200 leden zijn er 250 op één of andere wijze actief. Het zijn ook de leden / vrijwilligers die inhoud geven aan onze werking. Zij werken daarvoor samen in werkgroepen zoals: de gidsenwerkgroep, de werkgroep voor het beheer van onze natuurgebieden, voor studie, voor de financiën van de afdeling, het beheer van De Klapekster of onze fotowerkgroep.

Maandelijks komen vertegenwoordigers van de vrijwilligers bij elkaar om de belangrijkste afdelingszaken met elkaar te bespreken. Wil je zelf ook een handje helpen? Dat kan door te helpen in onze natuurgebieden, in het bezoekerscentrum, via studie- of gidsenwerking of op allerlei andere manieren. Kijk op onze website voor meer info.

Contactgegevens:

BC De Klapekster - Kolonie 41, 2323 Wortel
info@natuurpuntmarkvallei.be
03 383 02 08
www.natuurpuntmarkvallei.be

Giften

Giften voor de aankoop van natuurgebieden zijn welkom op rekening BE56 2930 2120 7588 met vermelding van de naam en het nummer van het project dat je wenst te steunen.

Giften vanaf 40 euro zijn fiscaal aftrekbaar!

Den Rooy: 7807 - De Halsche Beemden: 7108

Inhoud

- **Voorwoord**
- **Kort Nieuws**
- **Chrypto Chris**
- **Natuur veilig stellen door aankopen**
- **Cursussen 2022**
- **Raad van de Zaadkameraad**
- **Weetjes over vogels**
- **Laat onze natuur niet stikken**
- **Gespot**
- **Jos Matthé in de kijker**
- **Activiteitenkalender**
- **Foto's van voorbije activiteiten**
- **Natuurpoëzie**

Op de cover:

Zicht op Elshout - gebied in 'De Laars'
op de Halsche Beemden

Foto: Senne Verschraegen

Beste vrienden van Natuurpunt Markvallei,

In dit Bieteutje krijg je een staalkaart van de werking van Natuurpunt Markvallei aangeboden. We blikken terug, kijken vooruit en maken de balans op. Het is een typisch verschijnsel dat telkens op het einde van een jaar opdoemt.

Om één of andere reden bekruipt me daarbij een gevoel van tevredenheid, gelukzaligheid en voldoening. Ik kan het niet linken aan de gebeurtenissen in de wereld of discussies op het politieke strijdtoneel, het zit wellicht eerder in de microkosmos van het gezin of in de vrienden die we om ons heen weten. De tijden dwingen ons hierin te investeren, meer dan in de grote massahappenings en bijeenkomsten. We zoeken de geborgenheid op van de familie- en vriendenkring omdat die een bepaalde vorm van veiligheid bieden. Contacten met de buitenwereld proberen we zoveel mogelijk te leggen via de digitale weg, in het slechtste geval moeten we die zelfs beperken.

Het is iets waar we als vereniging ook mee geconfronteerd worden. Niets is meer wat het was, vaste bodem onder onze voeten lijkt verdwenen. Ja, we nemen de draad terug op. Maar tegelijkertijd bouwen we reserves in. Het geeft ons toch een gevoel van onvolkomenheid. Anderzijds weten we dat aan deze situatie een einde komt als we het maar hard genoeg willen.

Daarom wensen we jullie vanuit Natuurpunt Markvallei allemaal een goede gezondheid toe, veel warmte en positieve energie. De lente staat weer voor de deur. Licht zal vreugde brengen en vooral heel veel mooie waarnemingen en ervaringen. Dat we daar binnenkort weer met iedereen samen van zullen kunnen genieten is voor een groot stuk de verdienste van onze vereniging. En wellicht is dat ook de bron van het blij gevoel dat blijft overheersen ondanks alles.

Laat ons Natuurpunt Markvallei koesteren, zorg dragen voor die mooie vereniging en voor de mooie mensen die de werking van onze vereniging vorm geven. Onze inspanningen voor de natuur renderen, we maken het verschil. We doen dat allemaal op onze manier, met onze talenten en met onze tekortkomingen. Maar we doen dat vooral samen. En daarom mogen we blij, dankbaar en hoopvol zijn.

Nummer zonder advertenties

Je zal het merken bij het doorbladeren van dit nummer: je vindt geen advertenties. Daar is een eenvoudige reden voor. De contracten met onze sponsors lopen ten einde en zullen tegen het volgende nummer vernieuwd worden. We hebben een aantal van die advertenties een tijdje laten doorlopen en ondertussen krijgen de sponsors nog meer waar voor hun geld. Het aantal abonnees stijgt met het ledenaantal, we zijn overgeschakeld naar A4 en we maakten de transitie naar een tijdschrift in kleur. Toch zullen we onze prijzen niet spectaculair de hoogte in drijven. Jullie mogen één van deze weken iemand van onze vereniging verwachten. Kan je zo lang niet wachten? Neem contact op: info@natuurpuntmarkvallei.be

Uitnodiging voor de Algemene Vergadering

Natuurpunt Markvallei organiseert jaarlijks een algemene vergadering. Omwille van de coronacrisis zijn we er nog niet helemaal uit in welke vorm de vergadering zal doorgaan. Momenteel staat de datum vast op zaterdag 12 maart om 19.30u en onder voorbehoud zal de vergadering

in De Klapekster georganiseerd worden. Alle leden van onze afdeling worden hierbij uitgenodigd. Stemgerechtigde leden krijgen zoals altijd een persoonlijke uitnodiging, maar ook niet stemgerechtigde leden worden uitgenodigd. Ze moeten zich melden via de qr-code bij dit artikel. De agenda wordt dan ook digitaal toegezonden aan de leden die zich op deze manier hebben opgegeven.

Nestkastjes vernield

Hugo Van Nueten stelde vast dat in de Hemelrijksestraat in Hoogstraten minstens vier koolmezennestkasten vernietigd werden.

Hugo is vrijwilliger bij Natuurpunt Markvallei. De afdeling van Natuurpunt was betrokken bij het initiatief van de stad Hoogstraten om op verschillende plaatsen in de gemeente mezenestkastjes op te hangen. Het is een experiment in verband met de bestrijding van de processierups. Maar uiteraard varen de vogels er ook goed bij. Natuurpunt Markvallei betreurt deze vandalenstreek en hoopt dat de daders zich realiseren dat hun gedrag onaanvaardbaar is.

1200 struiken en bomen meer in Hoogstraten

Elk jaar organiseert Natuurpunt Markvallei samen met stad Hoogstraten een plantgoedactie. De plantgoedactie heeft tot doel om Hoogstraten te vergroenen met

verantwoord inheems plantgoed. De prijzen worden bewust laag gehouden. 1.237 bomen en struiken zullen aan de man gebracht worden en krijgen een plaats in het Hoogstraats landschap, vooral in tuinen. Volgend jaar wordt de actie uiteraard herhaald, maar Natuurpunt is ook actief op zoek naar gronden die bebost kunnen worden.

May Poels is ons 1200e lid

Natuurpunt Markvallei telt vanaf nu 1 200 aangesloten gezinnen. In de nazomerdagen besloot Mai Matthé (foto rechts) haar vriendin een leuk verjaardagscadeau te geven, een lidmaatschap van Natuurpunt. May Poels (foto midden) kreeg er nog een verrassing bovenop toen bleek

Chrypto Chris

dat ze het 1200ste lidmaatschap op haar naam mocht schrijven. Het ledenaantal van Natuurpunt Markvallei groeit al jaren fors aan, een teken dat natuur in de Noorderkempen een alsmear belangrijker thema wordt. Dat vindt ook May. Ze woont in Rijkvorsel en overwoog al langer om lid te worden. "Dan is het wel tof dat je zo'n lidmaatschap zo maar krijgt. Natuurpunt doet goed werk in onze regio, en dat werk verdient onze steun." In naam van Natuurpunt Markvallei overhandigde de voorzitter ook een extra geschenk.

Bereid je voor op het Grote Vogelweekend

De winter is de meest aangewezen periode om de vogels in je tuin te voederen. Insecten verdwijnen onder de grond. Bessen zijn geplukt. Regen en sneeuw maken het moeilijk om zaden te vinden. Bovendien zijn de dagen korter en is er dus minder tijd om voedsel te zoeken. Onze tuinvrienden vinden een pak minder voedsel, terwijl ze nu juist extra veel energie nodig hebben om hun lichaamstemperatuur op peil te houden. Van december tot april voorzie je vetrijke producten (vetbollen, pindaslingers, pindakaas, halve kokosnoten ...) en mag je voedertafel goed gevuld zijn.

Water is even belangrijk als voedsel voor onze vogels. Zeker in de winter. Wanneer het gesneeuwd heeft, komen vogels aan vocht door van de sneeuw te pikken. Maar bij vorst help je hen door een bakje water buiten te zetten, voeg echter niets toe. Vervang het water liever regelmatig zodat het niet dichtvriest.

Voor meer tips over hoe te voederen kan je terecht op www.natuurpunt.be/pagina/hoe-voeder-je-de-vogels-je-tuin, of vraag er online je gratis vogelgids aan

Chris De Roover, vrijwilliger van regio Mechels Rivierengebied maakt in zijn vrije tijd graag puzzels. De puzzels die hij voor hun ledentijdschrift gemaakt heeft, wil hij graag delen met andere afdelingen, iets waarin wij natuurlijk wel geïnteresseerd zijn.

Hieronder vinden jullie zijn tweede opgave. Als je de cryptische omschrijvingen gevonden hebt, dan vind je met de eerste letters een natuurelement.

Als je hulp nodig hebt, kan je op pag. 8 onderaan alvast enkele hulpletters vinden die je vakjes met de cijfers kan plaatsen.

De volledige oplossing staat op pag. 16, maar niet te snel gaan kijken... Veel succes!

Nog meer speelplezier? www.cryptochris.be

- A. Eenvoudig studentenverblijf
- B. Snavel van de Spotvogel
- C. Rimboekklank tijdens een voetbalwedstrijd
- D. Vervelende echtgenote van een houthakker
- E. Uitwendige organen van een domme sloddervos
- F. Aankruisvogeltje
- G. Uitje
- H. Eenzame wandelaar (Duits)
- I. Daarmee is de landbouw in zijn sas
- J. Riviermonding in Tallin
- K. Vogel die niet uit zijn bed wil
- L. Lichtgewicht runderen
- M. De eerste mannelijke vrucht
- N. Losgeslagen amfibie

A			2	0	2	3	2	1												
B			1	8	2	1	6													
C				1	9	4	5	1	7	1	4	4								
D						1	9	1	3	1	6									
E			8	2	2	3	1	1												
F				2	3	7														
G			9		9		7													
H				1	1	3	5	1	1	5										
I				1	0	1	3	2	0	1	7	2	4							
J			2	2	1	0	3	1												
K					1	5	6	1	3	2										
L				2	4	1	2													
M			4	9	9	1	2													
N				1	4	1	5	1	5	1	4	1	2							

Natuur veiligstellen door aankopen

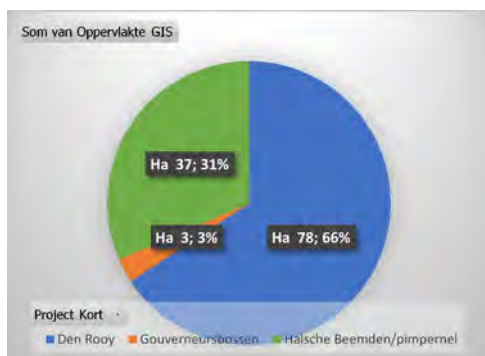
Natuurpunt Markvallei beheert 120ha natuur

Het maatschappelijk belang van Natuurpunt is groot, maar ook de impact op het terrein begint meer en meer zichtbaar te worden. Dat is belangrijk, want onze missie is in de eerste plaats de natuur te beschermen en hoe kan je dat beter dan door natuurgebieden aan te kopen?

Als we kijken naar het veranderende landschap in onze streek moeten we vaststellen dat de kwaliteit zienderogen achteruitgaat. Dat is al decennia lang aan de gang. Het verschil met een aantal jaren geleden is dat ondertussen iedereen hier wel van overtuigd is, alleen zijn we nog ver verwijderd van oplossingen. De natuurkwaliteit gaat nog altijd achteruit, de factoren in onze omgeving (betonnering, stikstofneerslag, grondwaterwinningen, inname open ruimte, ...) zijn daar niet vreemd aan en ook de wetgeving kan onvoldoende een dam opwerpen omdat de handhaving op het terrein achterwege blijft.

Dus in je zetel gaan zitten en er van uitgaan dat de overheid het wel zal oplossen is niet aan de orde. Nog voor Natuurpunt het levenslicht zag, hadden onze mensen van Wielewaal en Natuurreservaten Markvallei dat al wel begrepen. In 1991 kon Wielewaal Markvallei het eerste perceel natuur verwerven in de Halsche Beemden en met steun van Rotary Hoogstraten, want eigen middelen waren schaars. Het perceel was 0,2206 ha groot. Dertig jaar later staat de teller op 120 ha natuurgebieden in onze afdeling. Daar hebben we hard voor moeten werken, maar we zijn ook wel trots op die vooruitgang.

Eigenlijk situeren de aankopen zich in drie projecten. In de beginjaren kochten we vooral natuur aan in het project “Halsche Beemden en Pimpernelgraslanden”, kort door de bocht in de Vallei van het Merkske en in en rond de Aschputten. Later kwamen er de projecten “Den Rooy en Smisselbergen” en de “Gouverneursbossen” bij.

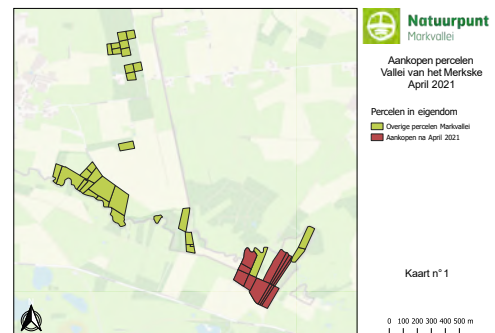
Vallei van het Merkske

De eerste aankoop in de Halsche Beemden smaakte duidelijk naar meer. In 1992 kon men een tweede perceel aankopen, bijna een hectare groot. In de eerste jaren bleven de aankopen zich situeren in de Vallei van het

Merkske. Het waren telkens kleine oppervlaktes, de beemdjes in de vallei waren natuurlijk niet groot. Tot in 2000 groeide het natuurgebied in de Vallei van het Merkske gestaag aan.

Dat is ook het jaar waarin we onze eerste aankopen in de Aschputten konden realiseren. Daar ging het meestal met grotere stappen vooruit. De percelen waren hier veel groter. Tot in 2011 lag het zwaartepunt van onze aankopen vooral in dit projectgebied. In 2018 realiseerden we hier onze laatste aankoop, maar dat neemt niet weg dat we hier blijven zoeken naar opportuniteiten.

In de Vallei van het Merkske schakelden we een versnelling hoger. In 2020 en 2021 slaagden we erin om hier 10 ha natuur bij aan te kopen, naast de oppervlakte is het hier vooral belangrijk dat het over sleutelpercelen gaat. De zogenaamde “laars” is door die inspanningen bijna volledig in eigendom van de terreinbeherende verenigingen (Natuurpunt, Agentschap Natuur en Bos, Staatsbosbeheer). Ook in de Aschputten zetten we onze inspanningen verder om een groot aaneengesloten natuurgebied langs de oevers van de Mark te kunnen creëren.

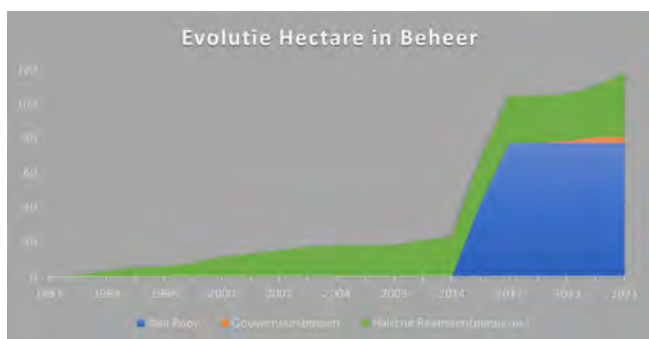
Den Rooy en Smisselbergen

In 2014 bood zich een opportuniteit aan die niemand van Natuurpunt Markvallei ooit voor mogelijk had gehouden. 42ha van domein Den Rooy in Meerle werden te koop aangeboden, een prachtig gebied dat bij heel veel actieve vrijwilligers vooral herinneringen uit hun jeugd opriep. In de beginjaren van onze vereniging had die aankoop nooit binnen onze mogelijkheden gelegen. Maar in de loop van de jaren had Natuurpunt Markvallei laten zien een veerkrachtige en betrouwbare afdeling te zijn. De vraag ging richting “Mechelen”, er werd gerekend, nagedacht, onderhandeld en ... al eens getwijfeld. Maar uiteindelijk konden we iedereen overtuigen om er voor te gaan. In één klap werd het areaal van natuurgebieden in de Markvallei met 42 ha uitgebreid. Het was een huzarenstuk waarbij we uiteindelijk ook bekwamen dat de stad Hoogstraten haar engagement om aankopen op Hoogstraats grondgebied financieel mee te ondersteunen waarmaakte. Dat

gebeurde niet zonder slag of stoot. Voor 2015 ging het natuurlijk telkens over kleine bedragen. Met de aankoop van 42ha natuur was een veel groter bedrag gemoeid. Uiteindelijk werd de aankoop in 2015 bezegeld na een spannende periode.

De aankoop van een deel van domein Den Rooy zette veel in gang. Het creëerde een sneeuwbal effect. Plots stond een groep vrijwilligers op die het beheer van het gebied op zich wilde nemen, het werd de start van onze beheerploeg die elke maandag met een tiental mensen de handen uit de mouwen steekt. De groep telt ongeveer twintig vrijwilligers.

Die moesten natuurlijk aan de gang gehouden worden en de aankoper kreeg de opdracht ogen en oren open te houden. Uiteindelijk kwam er een tip vanuit het secretariaat in Mechelen over 35 ha die te koop werden aangeboden aan de overkant van de Lage Rooy: een deel van Smisselbergen. Het was november 2017 toen we onze handtekening mochten

zetten onder de aankoopakte van 35ha bos. Het mooie van de aankoop is dat het een prachtig geheel vormt met natuurgebied Den Rooy. Ondertussen hebben we in zowel Den Rooy als in Smisselbergen de natuurwaarde enorm kunnen verhogen door weliswaar een aantal ingrijpende

maatregelen. De verwachting is dat we hier de eerstkomende jaren de natuur met rasse schreden vooruit zullen zien gaan.

Gouverneursbossen

Jef Leestmans had het in zijn visie over de natuurontwikkeling in de regio destijds over de zogenaamde “bretellen”, te realiseren natuurverbindingen die van noord naar zuid de Nederlandse natuurgebieden zouden kunnen verbinden met de aanwezige natuurwaarden in de Vallei van het Merkske en nog verder zuidwaarts naar de Visbeek ... Het is een realistische visie, die echter nog grote inspanningen zal vergen.

Eén van de puzzelstukken in die visie is het gebied “Gouverneursbossen”. Het is een restant van een noord-zuid georiënteerde duinenzone. De Gouverneursbossen maken de verbinding met Smisselbergen en de Halsche Beemden. De eigenaars bezitten allemaal kleine percelen en het aankoopritme zal hier eerder laag blijven. We startten dit project met een eerste aankoop in 2019. Ondertussen zijn we hier eigenaar van ongeveer 4ha vrij goed aaneengesloten natuur.

Omdat ons doel en missie duidelijk gericht zijn op natuurbehoud, zullen wij onze inspanningen blijven aanhouden om meer natuur te realiseren en te ontwikkelen in de overtuiging dat dit op dit ogenblik de enige weg is naar meer en betere natuur in onze regio.

Auteur: Dreg Oomen

Ben je zelf eigenaar van grond en zie je een natuurbestemming of een verkoop aan Natuurpunt Markvallei wel zitten? Neem zeker contact op met onze aankoper Jos. (zie gegevens hieronder)

Misschien heb je een tip? Ken je iemand die grond zou willen verkopen? Laat het ons zeker weten!

De prioriteit van onze aankopen ligt in onze projectgebieden, maar ook gronden daarbuiten komen in aanmerking. Zo zijn we dringend op zoek naar percelen die we kunnen bebossen, een mooi geschenk voor onze kinderen en kleinkinderen en broodnodig om de klimaatverandering het hoofd te bieden.

Om aan de gevolgen van de klimaatverandering het hoofd te kunnen bieden zal de aanleg van nieuwe bossen alleen niet volstaan. We zullen daarnaast gebieden nodig hebben die een groot bufferend vermogen hebben. Natuurpunt zorgt door de inrichting en het beheer van natte natuurgebieden, door hoogveenherstel en allerhande mitigerende maatregelen mee voor een omgeving die beter bestand zal zijn voor hetgeen er zit aan te komen.

Neem contact op met Jos Martens: aankopen@natuurpuntmarkvallei.be – 0477 79 96 29

Cursussen 2022

Cursus Natuur, erfgoed en landschap in het land van het Merkske

Foto: Wim Verschraegen

Natuurpunt Markvallei organiseert in het voorjaar 2022 een cursus die focust op erfgoed en landschap in haar werkingsgebied. Bedoeling is om vanuit deze lessenreeks een werkgroep “erfgoed en landschap” te starten die zich zal toeleggen op geschiedkundige aspecten van natuur en platteland in onze regio. Enkele specialisten werden bereid gevonden om de cursisten inzicht te geven in de ontstaansgeschiedenis van onze streek en vooral ook in het ontstaan van ons landschap en de rol van de mens daarin. Daarnaast nemen we een aantal excursies op in de cursus die ons meer inzicht geven in specifieke onderwerpen die deel uitmaken van die geschiedenis.

De cursus bestaat uit zes theorielessen, telkens van 19.30u tot 22.00u, aangevuld met evenveel excursies, van februari tot en met mei 2020.

- 3/2: Les 1: Stenen getuigen. – De vorming van het land, vanaf het prille geologische begin tot de komst van de mens. (Jos Gysels)
- 10/2: Les 2: Land, stad, abdij. – Tijdens de middeleeuwen kreeg het landschap vorm door het noeste werk van boeren en monniken. (Jos Gysels)
- 17/2: Les 3: Het land in de kering. – In de moderne tijd zorgt de industriële revolutie voor ingrijpende veranderingen, niet alleen in techniek en handelen, ook in het denken over natuur en erfgoed. (Jos Gysels)
- 24/2: Les 4: Aanzien van adel zonder titel – “De invloed van de landadel in de negentiende eeuw en de impact op het landschap (Veerle Beernaert)
- 10/3: Les 5: Gouden Jaren en het nieuwe millennium. – Met ruil- en andere verkavelingen, snelwegen en DDT kregen natuur en erfgoed het zwaar te verduren in de gouden Jaren '60. Met de komst van het nieuwe millennium is er misschien hoop op beterschap. (Jos Gysels)

De theoretische lessen worden aangevuld met evenveel excursies in de regio.

- 19/3: Archeologie: grafheuvels Weelde in combinatie met stedelijk museum i.v.m. Meirberg (Herman Janssen / Erik Vervoort en Veerle Beernaerts)
- 26/3: Kleinschalig landschap vallei van het Merkske (wandeling) – Ferrariskaart – biodiversiteit van de zandwegen, grondboor (Antoon Van Tuyl, Jos Gysels)
- 23/4: Werelderfgoed Wortel-Kolonie (wandeling) – (Els Hofkens)
- 30/4: Heerle (wandeling): Jacquemyns, Voortman, ... landadel: (Veerle Beernaerts)
- 7/5: Vloeiweiden en watermolens, de rechte trekking van de Mark: Meersel-Dreef: Tom Verschraegen, Dimitri Van Pelt (plaatselijke molenaar), rechte trekking de Mark (Marcel Verschueren en Drej Oomen) (wandeling)
- 14/5: Dodendraad – verhaal vliegtuig – archeologie Zondereigen (Herman Janssen)

De cursus kost € 150,00 voor leden en € 180 voor niet-leden. Inschrijven doe je via de website van Natuurpunt: www.natuurpunt.be/agenda.

Hulp bij de cryptopuzzel nodig?

10A / 6B / 18C / 4D / 12E / 5G / 21H / 14I / 23K / 17L / 1M / 11N / 20O / 9P / 3R / 22S / 15T / 24U / 2V / 19W / 13Y / 8Z

Raad

Van de zaadkameraad

Even voorstellen: de zaadkameraad. Een van onze vrijwilligers ontpopte zich al eerder als een zadenkenner en blijkt ook een duizendpoot in zijn tuin. Als natuurgids belichtte hij het onderwerp van de zaden al tijdens een speciale themawandeling en ook nu staat hij weer paraat. Want nu zijn we plannen aan het maken voor onze tuin! Dus, goed luisteren naar deze goede raad.

Tuinieren duurt een heel jaar lang. Zelfs in de winter ben je er mee bezig. Da's de tijd om het zaaigoed te bekijken: hoe zit het met de voorraad zaai- en pootgoed en wat moet er bijbesteld worden om vanaf de volgende vroege lente opnieuw aan de slag te gaan? En dat voor heel het jaar! Sommige zaden kunnen gemakkelijk een paar jaar gebruikt worden: sla, kervel, wortelen... Andere zaden gebruik je best maar 1 jaar, zoals pastinaak. Over het algemeen is het wel zo dat het zaad niet te oud mag zijn, anders krijg je toch een slechtere ontkieming en een slechtere oogst.

Wat is ecologisch verantwoord zaaigoed?

Als je tijd steekt in het tuinieren en het opkweken van zo veel mogelijk eigen groenten, doe je dat natuurlijk best op een ecologische manier. En dus ook best met kwalitatieve, biologische zaden. Sommige zaden kweek ik zelf en oogst ik, zoals sla, meloenen, ... Andere groenten laat ik gewoon uitschieten en zaad vormen en zelfs ter plaatse uitzaaïen. Misschien niet ideaal, maar wel handig. Zo heb ik al verschillende jaren geen kervel meer uitgezaaid. Dat blijft altijd staan en zaait opnieuw uit, lekker man! Het pootgoed van aardappelen raap ik ook elk jaar uit mijn eigen oogst. Soms bestel ik wel een nieuw ras dat goede resistentie tegen de aardappelziekte heeft, om eens te testen. Als dat goed meevalt, gebruik ik daarvan ook pootgoed het volgende jaar. Nu, bloeiende planten zijn ook goed voor de biodiversiteit in de tuin en trekken vele insecten en bijtjes aan. Je moet maar eens een venkel laten doorschieten, mooi om te zien wat daar allemaal op komt te zitten!

Uitgebloeide venkel (zoals op de foto), staat nog altijd mooi in de wintertuin!

Waar haalt de zaadkameraad zijn zaad?

Elk jaar komt Velt met een zadenactie. Dank zij hun samenaankoop bieden ze een ruime keuze uit meer dan 600 rassen, die voor flink wat variatie kunnen zorgen in je moestuin! Bovendien geniet je als Velt-lid van een exclusieve korting van 10%. Niet dat er in de plaatselijke zaadhandelaars geen goeie zaden te koop zijn, maar ze zijn geteeld in de traditionele teelt, met gewasbeschermingsmiddelen en pesticiden. Dus voor mij enkel aanvaardbaar in uiterste nood!

Hoe zaai je goed?

Dat hangt af van wat je zaait hé. De meeste zaden lichtjes ingewerkt in de grond. Sommige best aandrukken, zoals

rode biet en witloof, andere juist niet. Ook rekening houden met droogte of juist natte grond. Als het te droog is, zoals in de zomer van 2020, en je moet toch zaaien, maak je de grond op voorhand al vochtig en giet je de eerste dagen ook, anders zal het zaad niet ontkiemen en blijven groeien. Wel niet in slijk zaaien, dat komt ook niet goed. Dus rekening houden met de bodemkwaliteit. Je maakt ook best een zaaiplan op. De meeste groenten zet je niet elk jaar op dezelfde plaats en sommige groenten combineren beter dan anderen.

Wanneer zaai je goed?

Als je een serre, een koude bak of een kap hebt, kan je natuurlijk al vroeg aan de slag. Dan kunnen de eerste zaden al eind februari of begin maart in de grond. Kweek je groenten voor, in eigen gemaakte potgrond, begin je ook al vroeg. Mijn eigen tuin ligt vrij laag en heeft nogal zware grond. In volle grond zorgt dat ervoor dat ik best niet te vroeg zaai. Vroeger deed ik dat wel. Ik zaaide de wortelen al einde maart. Maar meestal groeiden die niet goed, het onkruid daarentegen wel... dus de laatste jaren doe ik dat niet voor half april, meestal eind april. Witloof zaai je niet voor 1 mei, maar ik zaai dat pas de tweede helft van mei, da's nog tijd genoeg! Dus, proefondervindelijk leer je de juiste timing wel kennen. Lees op de bijsluiters wanneer je best zaait, hou rekening met de kwaliteit en de staat van je tuingrond en dat komt allemaal wel in orde. Al doende leert men. Veel succes!

Weetjes over vogels

Deel 2: Bouw en zenuwstelsel

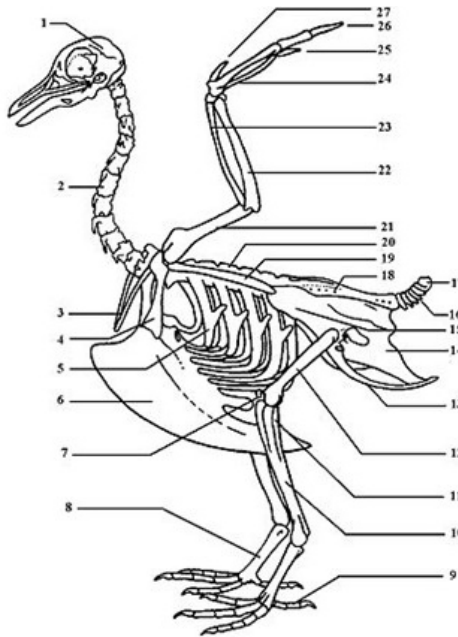
Tekst: Jef Leestmans - gebaseerd op het artikel Vogelfysiologie van Geert Creyelman en Jef Brandt

In deze reeks van artikels gaat Jef ons meenemen in de wondere wereld van de vogels. Hij zal het wetenschappelijk artikel over vogelfysiologie hiervoor wat aanpassen naar een iets vlottere tekst zodat iedereen kan meegenieten en wat kennis kan opdoen. Vogels zijn overal te zien, maar dikwijls weten we er echt niet veel over zoals hoe zingen ze, hoe vliegen ze of dromen vogels, waarom vallen ze niet van een tak als ze slapen. In een paar afleveringen gaan we op deze vragen in. In dit tweede artikel zoomen we wat dieper in op de bouw en het zenuwstelsel van vogels. De foto's van vogels ter illustratie zijn van de hand van Wim Verschraegen.

Alle vogels stammen af van dezelfde voorouders en hebben daarom eenzelfde onderliggend bouwplan. Hun skeletten bevatten minder beenderen dan deze van zoogdieren en ze hebben snavels i.p.v. tanden als uitgroei op de kaken. Het skelet van vogels is aangepast aan het vermogen tot het vliegen en het 2-voetig bewegen (bipedalisme). Om te vliegen is er een combinatie nodig van sterkte en lichtgewicht, vooral dat laatste is belangrijk en daardoor zijn er verschillende delen gereduceerd, andere gefusioneerd en weer andere hol. De bouw verschilt met reptielen door een kortere romp waardoor het zwaartepunt meer boven hun achterste ledematen, de poten, komt te zitten.

De meest opvallende karakteristiek van het skelet van vliegende vogels is de grootte van het borstbeen met kam ter ondersteuning van de borstspieren dit om de zeer sterke druk van de spieren tijdens het vliegen op te vangen. Boven het borstbeen zit het vorkbeen (wensbeentje, 3 op figuur 1) gevormd door het samengroeien van de sleutelbeenderen, dat fungeert als een veer tijdens het op- en neerslaan van de vleugels.

De beperkte beweging door de korte en vrijwel onbuigzame romp wordt gecompenseerd door een uitzonderlijk beweeglijke nek denk maar aan uilen die hun hoofd helemaal kunnen draaien of een roerdomp die zijn snavel helemaal recht naar boven kan steken als camouflage in het riet. Gek genoeg hebben niet alle vogels evenveel halswervels, bijvoorbeeld de kip (13), de eend (14-15), de gans (17-18), de duif (12) en zelfs tot 25 bij zwanen, dit terwijl een

1. Schedel (Cranium);	18. Vergroeiing van de heilbeenwervels;
2. Halswervel	19. Schouderblad
3. Vorkbeen	20. Vergroeiing van borstwervels
4. Ravenbeksleutelbeen	21. Opperarmbeen (Humerus);
5. Rib	22. Ellepijp (Ulna)
6. Borstbeenkam	23. Spaakbeen
7. Knieschijf (niet zichtbaar van buiten)	24. Vergroeiing van handwortelbeen en middenhandsbeen, typisch voor vogels
8. Tarsus (voet)	25. Vinger Digitus minor
9. Achterteen	26. Vinger Digitus major
10. Tibia (scheenbeen)	27. Alula (aanhechting duimvleugelveren).
11. Kuitbeen	
12. Dijbeen	
13. Schaambeentje	
14. Zitbeen	
15. Darmbeen	
16. Staartwervel	
17. Stuit (einde staartwervelkolom)	

Fig. 1: skelet van een vogel, met opvallend groot borstbeen (sternum), korte romp, gefusioneerde borst- en lendenwervels en bekken, lange hals met vele wervels

giraf er maar evenveel heeft als een mens.

De bekkenbeenderen zijn eveneens gefusioneerd maar onderaan open wat helpt bij het leggen van de toch breekbare eieren. De beenderstructuur is zeer licht en gebouwd zoals een vliegtuigvleugel, of liever andersom, hol maar sterk door stutten of spanten, wat een zeer stevige structuur geeft maar dus zeer licht is, zo is de schedel van vliegende vogels doorgaans maar 1 % van het totaal gewicht. Dit komt omdat sommige beenderen (bv het dijbeen) met lucht i.p.v. merg gevuld zijn. Dit is niet zo bij alken, zeekoeten, papegaaiduikers en pinguïns, die hebben 'solide'

beenderen. Het skelet van een vogel is slechts 4-5% van het totaal lichaamsgewicht (duif 4.4%). Bij sommige vogels (fregatvogels) is het totaal gewicht van de veren hoger dan dat van zijn beenderen, een ooievaar weegt slechts 2.5 kg, het skelet zelfs maar ± 125 g terwijl dat staande toch een vogel van een 1 meter groot is.

Andere beenderen bevatten wel beenmerg want zoals bij zoogdieren gebeurt de vorming van rode bloedcellen in het beenmerg, soms bij vogels ook gedeeltelijk in de lever en de milt.

De schedels van vogels zijn sterk aangepast aan hun levenswijze, in het bijzonder aan de wijze van voedsel

opnemen. De schedel is bijzonder licht en eenvoudig in die zin dat bij volwassen vogels bijna alle delen gefusioneerd zijn, de schedel is ronder dan deze van reptielen met vooral een duidelijk grotere ruimte voor de hersenen. De schedel van vogels kent vele vormen en aanpassingen, een bijzonder geval is de schedel van spechten: met een snelheid van 25 km/u hakt hij een nest in de bomen en kondigt hij continu zijn aanwezigheid tijdens het broedseizoen aan door te roffelen. Zijn hersenpan is relatief dik en tussen de bovenkaak en de schedel zit een sponsachtig weefsel dat als een schokdemper, als een soort valhelm werkt.

De mannelijke grote bonte specht gebruikt in het voorjaar een holle tak om zo luid mogelijk te kunnen roffelen. Tot 20 x per seconde roffelt hij met een kracht van 800 x de zwaartekracht (800g), voor een mens zou het reeds dodelijk zijn aan 100 g (of 100 x de zwaartekracht). Om dit te doorstaan heeft de specht 3 aanpassingen: (1) zeer compacte schedelbeenderen (2) weinig hersenvocht waardoor de hersenen niet over en weer 'klotsen' in de schedel (3) een aanpassing van het tongbeen dat bij ons bovenaan in de keel zit maar bij spechten loopt dit, als een soort dubbele veiligheidsgordel over de schedel en vormt een geheel met de tong.

Geen enkele vogel heeft meer dan 4 tenen; struisvogels slechts 2. Sommige vogels zoals de drieteenstrandloper en de drieteenmeeuw hebben een sterk gereduceerde 4de (achterste) teen, wat hen helpt om zeer snel te lopen doordat er minder wrijving door die 4de teen op

het zand is (zeer duidelijk bij de drieteenstrandloper). Soms zijn er 2 tenen naar voor en 2 naar achter zoals bij de groene specht en de bonte spechten.

Bij de

drieteenspecht wijzen er 2 tenen naar voor en een naar achter. Visarenden kunnen een naar voor gerichte teen ombuigen naar achter wat hen helpt bij het transport van vissen, ze draaien die in de vlucht om zodat de kop van de vis naar voren wijst, dit voor de aerodynamica.

Elke vogel zingt (en eet) zoals hij gebekt is.

De snavel is een uitbreiding van de schedel, zowel boven- als ondersnavel hebben een benig kader dat bedekt is met bloedvaten en zenuwen en snel delende cellen die keratine produceren, die buitenlaag van de snavel blijft het hele leven doorgroeien. Bij zoogdieren beweegt alleen de onderkaak bij het openen van de bek, bij vogels scharnieren meestal beide snavelhelften. Veel waadvogels kunnen beide snavelpunten uit elkaar buigen sommigen alleen

maar de bovensnavelpunt zoals scholekster. De snaveluiteinden zijn bezenuwd en zeer gevoelig: jonge vogels openen hun snavel bij aanraken, steltlopers zoals de wulp en kluut foerageren in modderig water of diep onder de grond zonder dat ze hun prooi zien, maar 'voelen' hun prooi met de snavel. Strandlopers voelen met hun bek vibraties van wormen tot 2 cm diep onder de grond.

Er zijn ontzettend veel snavelvormen door de grote verscheidenheid aan voedsel. Sommige snavels zijn als dolken, meestal voor visvangers zoals Ijsvogel of reigers, andere weer vrij stomp bij zaadeters zoals de Goudvink. Weer andere zijn als kleine pincetten om insecten te vangen zoals bij vliegenvangers, roofvogels hebben alle dan weer een haakbek om hun prooi te verscheuren en dan zijn er nog een heleboel gespecialiseerde snavels denken we maar aan flamingo's, papegaaï, toekans, lepelaar of pelikaan. Bij de pelikanen zijn de bekranden buigzaam om zo de keelzak te kunnen vullen met water en vis. De appelvink is slechts 18 cm groot en heeft een lichaamsgewicht van 50-60 gram, maar is toch in staat om met zijn bek – en dus met de kaakbeenderen- een kracht van 68.5 kg ontwikkelen hierdoor kan hij kersenpitten kraken. Lepelaars hebben weer een compleet andere bek, inderdaad als houten lepels. Zij trachten al heen en weer zwaaiend met hun geopende bek vooral stekelbaarsjes te vangen. De binnenkant van hun snavels bevatten zeer gevoelige orgaantjes en wanneer die een prooi detecteren sluit de vogel zijn snavel en recht zich dan om de prooi te slikken.

Een vogelbek kan naast voor het eten ook nog andere functies hebben:

- als kam om hun verenkleed te verzorgen
- om vette stof van de stuitklier te verspreiden en zo de veren waterdicht te maken,
- als communicatiemiddel (klepperen bij ooievaars en klikken met de bek bij nachtzwaluw, hameren bij specht)

continu zweven. Duikende zeevogels hebben kortere krachtige vleugels.

Borstspieren zijn licht (wit) of donker (rood) gekleurd. Deze kleuren zijn door de stofwisseling, metabolisme, bepaald en geven een indruk over de vliegcapaciteit. Donkere spieren

- of om op te vallen (heldere kleuren bij balts bij papegaaiduiker).

Over spieren en pezen

Je hebt je misschien al eens afgevraagd hoe het komt dat een vogel krachtige vleugelslagen kan ontwikkelen maar toch geen opvallend gespierde vleugels heeft.

De meeste spieren liggen dicht tegen het lichaam, wat de stroomlijn bevordert. Bij vliegende vogels is de grootste spier de borstspier, ze levert de meeste stuwkracht voor de actieve klapwiekende vlucht. Het is de spier die zorgt voor de neerwaartse vleugelslag. Deze spier, verantwoordelijk voor ongeveer 15% van het lichaamsgewicht, ligt op de borst en niet in de vleugel zelf. De opwaartse vleugelslag is minder inspannend en wordt geleverd door de kleine borstspier, die er vlak achter ligt. Meestal zorgt de neerwaartse vleugelslag voor lift, behalve bij kolibries waar de vleugels een 8-vormige figuur beschrijven waardoor zowel bij de neerwaartse als bij de opwaartse vleugelslag lift ontstaat.

Tijdens het vliegen wordt de stand van de vleugels aangepast om de hoeveelheid lift te regelen, dit beïnvloedt vooral hoogte en snelheid.

Bij zeevogels is de vorm van de vleugels kenmerkend voor hun levenswijze: lang en met een lage vleugelbelasting bij de vogels van de open zee: albatrossen, pijlstormvogels. Ze hebben doorgaans beperkte vleugelspierkracht vermits ze bijna

metaboliseren vet aerobisch en hebben veel zuurstof nodig, ze bestaan uit dunne vezels sterk doorbloed via haarvaten (vandaar de rode kleur). Vogels met rode borstspieren, zoals duiven, kunnen lange vluchten volhouden. Witte spiervezels (zoals bij de hoenderachtigen) metaboliseren suikers anaerobisch, dit levert veel sneller energie, maar ook een hogere productie van melkzuur, wat vlugger moeheid veroorzaakt. Deze vogels vliegen veel krachtiger op maar zijn sneller vermoeid. Het zijn de sterke maar lichte pezen die het lichaam besturen en de kracht overzetten van de borstspieren naar de vleugels

Energie wordt gehaald door verbranding van het voedsel (vetten, eiwitten en koolhydraten), dit kan gebeuren door aerobe verbranding, die zuurstof nodig heeft of door anaerobe verbranding waar geen zuurstof aan te pas komt. Aerobe energie levering heeft een beter rendement en kan langer energie produceren maar het is een trager proces.

Natuurlijk heb je voor zulke grote vlieginspanningen ook een stevige hartspier nodig. Vergeleken met zoogdieren van dezelfde grootte zijn vogelharten 1.4 tot 2 x groter, het hartritme is doorgaans tussen de 150 en 350 slagen per minuut voor middelgrote vogels, trager bij grotere vogels en sneller bij kleine (tot 500/min bij kleine zangvogels en > 1200 bij kolibries). Uiteraard is de hartslag verhoogd bij een inspanning (zilverbmeeuw 130/min bij rust of in

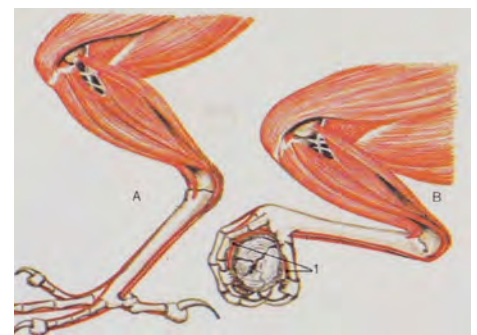
zweefvlucht en tot 625/min bij vleugelslagen).

De manier van vliegen heeft een invloed op de grootte van de hartspier: vogels die kunnen 'bidden' zonder steun van tegenwind, zoals kolibrie en torenvalk, hun hart is 2.43 x groter dan van vogels die fladderen (bvb. ganzen en fazanten voor korte pauzes) en 3x groter dan vogels die vooral zweven.

Hoe kunnen vogels een prooi dragen die zwaarder is dan zijzelf en waarom vallen ze niet van een tak als ze slapen?

De kracht die nodig is voor vervoer door de lucht, is recht evenredig met de verhouding van de vleugels tot het lichaamsgewicht. Vliegende vogels wegen maximaal 15 tot 18 kg, de zwaarste is de Grote Trap met 18kg. Niet vliegende vogels kunnen zwaarder zijn, keizerspinguïns tot 46kg en een struisvogel zelfs tot 150 kg.

Een steenarend kan prooi dragen die zwaarder zijn dan de arend zelf, hij heeft dan ook lange sterke vleugels. Om de prooi te doden en niet te laten vallen heeft hij nog andere aanpassingen zo hebben de pezen een peesschede achteraan het loopbeen kleine tandjes die, na het sluiten van de scherpe klauwen bij het vangen van de prooi, als Velcro aan elkaar klitten, daardoor is het meer een kwestie van pezenwerk dan van spierkracht en kunnen ze een grote kracht met hun klauwen ontwikkelen, een Harpij arend kan zelfs tot 42kg/cm² ontwikkelen.

De spieren van de onderste pootdelen van vogels zijn gereduceerd om het vliegen efficiënter te maken (A). Om zich veilig op een takje of dunne draad te zetten moet een vogel flink met zijn tenen kunnen grijpen. Deze greep komt tot stand als de poot gebogen wordt en de buigpezen (1) gespannen worden (B).

Hetzelfde principe gebeurt wanneer een vogel op een tak gaat zitten. Als een vogel gaat zitten buigen de enkels door het gewicht van de vogel, de pezen die langs de achterkant van de poot naar de tenen lopen worden dan strak over het gebogen enkelgewricht gespannen. Daardoor krommen de tenen zich en klemt de vogel zichzelf vast aan de tak. Zolang de vogel op de tak zit blijven de tenen gekromd. Pas als de vogel overeind komt ontspannen de pezen weer. Door het hierboven beschreven Velcro principe moeten de spieren niet werken en gaan de klauwen als het ware op slot.

Een gelijkaardige wijze waarop 'vergrendelde' pezen de inspanning van de spieren opvangen ziet men bij albatrossen en mogelijk bij andere vogels die urenlang kunnen zweven zonder haast één vleugelslag. In hun schouders kunnen ze de pezen vergrendelen zodanig dat ze de vleugels zonder spierinspanning gestrekt kunnen houden. Daardoor is de hartslag tijdens de zweefvlucht nauwelijks hoger dan tijdens rust op vaste bodem.

De Hersenen

De hersenen van vogels en zoogdieren zijn heel verschillend door een verschillende evolutie het verschil is nogal technisch en uitgebreid, degenen die daarover meer gedetailleerd willen weten raad ik aan het boek "Ik Zoogdier" van Liam Drew te lezen of je kan een uitgebreid artikel bij mij opvragen. Ik hou het hier bij het essentiële of het meest interessante.

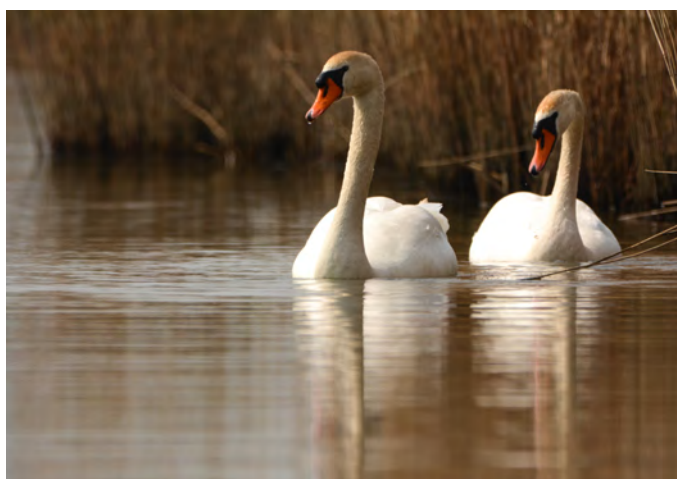
Door de verschillende evolutie hebben vogels verschillende hersenen dan zoogdieren maar je zou het kunnen vergelijken met een Apple en IBM computer, 2 verschillende besturingssystemen maar toch hetzelfde resultaat.

De hersenen zijn goed ontwikkeld en kunnen bij kleine vogels tot 2x groter zijn dan de hersenen van zoogdieren van gelijkaardige grootte. Kraaiachtigen en papegaaien hebben hersenen die in verhouding tot hun lichaamsgrootte even groot zijn als die van primaten dus is het niet onlogisch dat ze mentale krachten hebben die vergelijkbaar zijn met (mens-) apen.

Hersengrootte (Tabel) als dusdanig is niet zo een relevante factor wel het aantal neuronen (= zenuwcellen) er in de hersenen zijn en welke hersendelen groter of 'gevulder' zijn, dit is belangrijker dan de verhouding van het hersenvolume tot de lichaamsgrootte. Intelligentie wordt

eerder bepaald door de dichtheid aan neuronen in de hersenen dan aan het hersenvolume, wat dan weer in relatie staat tot o.m.. de lichaamsgrootte. Zo heeft een kraai tot 10 x meer neuronen per gram hersenen dan een chimpansee en een goudhaantje heeft tot 2.5 x meer neuronen dan een muis.

Doorgaans moeten vogels lichte organen hebben (bvb holle beenderen) dit geldt ook voor hun hersenen, maar dit kunnen ze compenseren door het genereren van nieuwe neuronen wanneer ze die nodig hebben. Voorbeeld: het vocale centrum in de hersenen bij vogels is hoger bij vrouwtjes dan bij mannetjes, maar ook groter bij hen in de lente dan na het broedseizoen. Het 'krimpen' van bepaalde centra in de hersenen, zoals de hersendelen die betrokken zijn bij de zang buiten de broedtijd, is te wijten aan een vermindering van de zenuwcellen in die centra. Dit is niet uniek maar wel zeer typisch bij vogels. Hersenen vragen enorm veel energie (er is ca. 20

x meer energie per gewichtseenheid nodig dan voor spierweefsel) en op die wijze wordt aan energie besparing gedaan.

Enkele feiten:

- Vogels die voedsel verbergen moeten dit kunnen lokaliseren en hun voorzorgen nemen tegen diefstal door hun soortgenoten of door andere soorten. Herinnering van locaties is een cognitief vermogen dat ontwikkeld is door een vergroting van het gebied van de hersenen, dat daarvoor verantwoordelijke is
- Volwassen vogelhersenen kunnen nieuwe neuronen produceren wat dikwijls seizoensgebonden is zoals bij het herinneren van voedselvoorraden in de winter en bij de zangcontrole, die voor de meeste vogels beperkt is tot de lente en de zomer.
- Vogelhersenen moeten multitasking ondersteunen: met één hersenhelft uitkijken voor roofdieren en een andere helft

Soort	Lichaamsgewicht (kg)	Hersengewicht (g)	Verhouding hersens / lichaam
Tyrannosaurus rex	6200	200	1/31000
Archeopteryx	0.4	1.5	1/267
blauwe vinvis	180000	9000	1/20000
olifant	2550	4500	1/567
dolfijn	180	1650	1/109
chimpansee	52	430	1/121
mens	65	1400	1/46
struisvogel	123	42	1/2929
ara	1.4	24	1/58
raaf	1.2	15	1/80
kolibrie	0.0057	0.2375	1/24

Vogels

- gebruiken om voedsel te zoeken.
- Vogels moeten vaak sneller kunnen beslissen dan zoogdieren, omdat ze kunnen vliegen is hun 3-dimensionele wereld vol kleur, hindernissen en gevaren
 - Kolibries kunnen de aanvulselheden van de nectar in verschillende bloemen en de locaties van verschillende bloemen onthouden.
 - Vogels die voedsel verbergen oriënteren zich op opvallende landschapselementen, wat duidt op een ruimtelijk geheugen en wat een goede werking van de hippocampus veronderstelt. De hippocampus van glanskopmezen (die voedsel verbergen) is verhoudingsgewijs 1/3de groter dan die van koolmezen (die geen voedsel verbergen). De grootte van de hippocampus van een individu varieert naargelang de behoefte aan ruimtelijk geheugen (bvb. wanneer er geen nood is om voedsel te verbergen).

Het leervermogen van vogels

Samenwerken als ouders maar ook bij individuen van eenzelfde soort en groep: dit gedrag werd geconstateerd bij o.m. roeken en eksters die als een team samenwerken om voedsel te vinden.

Imitatie en emulatie: imitatie is het kopiëren van acties om een bepaald

doel te bereiken, terwijl emulatie een strategische aanpassing is van methodes om dit doel te bereiken (vb. pimpelmezen in de UK die leerden om capsules van melkflessen door te prikken) m.a.w. leren door persoonlijke ervaring.

Gebruik van gereedschappen: zgn. cognitieve vaardigheden, men zou kunnen veronderstellen dat er een vorm van nadenken moet zijn om gereedschappen te gebruiken en zelfs te vervaardigen goed bekend bij kraaiachtigen en papegaaien. Mogelijks kan dit ook berusten op het memoriseren van hun acties of de gevolgen ervan om iets te bereiken. Enkele voorbeelden hiervan:

- Aasgieren die stenen laten vallen op struisvoegeieren
- Gebruik van aas door vissende groene reiger
- Mest als aas (holenuil)
- Noten laten vallen om de schaal te breken (kraaien en kauwen)
- Gebruik van stokjes als prik materiaal (kaketoë, kea, ara's, sommige spechten) en bladeren aanpassen om haakjes te vormen om insectenlarven te vangen (Nieuw Caledonische wipstaartkraaien)
- Versieringen aanbrengen voor het nest (prieelvogels).
- Een haak plooiën aan een recht stuk draad om voedsel uit een buis te halen (roeken)
- Puttertje: distelvinken werden destijds aangeleerd om hun

water te putten met een vingerhoed uit een glas d.m.v. een kettinkje om hun poot (vgl. Frans De Waal en het 17de eeuwse schilderij van Carel Fabritius d.d.1654).

- Waterniveau in een buis doen stijgen d.m.v. stenen om drijvende worm te bereiken (Roeken gaaien...)
- Eleonora valk plukt kleine vogels en sluit ze op in rotsholten bij wijze van voorraad.
- Spreeuwen verzamelen bladeren en bloemen als nestmateriaal waarop roofmijten zitten, deze houden de nestparasieten zoals bloedmijten onder controle. Spreeuwen geven daarbij de voorkeur aan planten die bij muizenholten staan omdat daar veel roofmijten zitten. Ze gaan soms ook met gespreide vleugels boven muizenholten zitten. Ook bloemen met de geur van muizenurine trekt ze aan, vermoedelijk is er veel muizenurine rond de hollen.
- Sigarettenpeuken (filters-cellulose) in nesten van huismus en roodmus (nicotine is parasietenwerend), nesten met peuken hebben minder parasieten vgl. onderzoek in Mexico.
- Vogels kunnen vuur controleren: jagen prooien uit hun schuilplaatsen door brandende takken te verplaatsen bij graslandbranden. Honderden

zwarte wouwen vlogen rond brandhaarden en zetten vuur 50 m verder terug aan, wanneer het bestaande vuur dreigde uit te doven omdat het een grens bereikte. (bewezen bij Australische roofvogels: zwarte wouw, fluitwouw en bruine valken)

- Egyptische gieren die stokjes gebruiken om schapenwol bijeen te schrapen voor hun nest.
- Palmkakatoes gebruiken stokjes om op takken te slaan om hun partner te imponeren.
- Kraaien geven mensen en partners 'geschenken' (blinkende objecten zoals glas, papierklemmetjes...) als ruilmiddel voor eten.

Toekomst gericht gedrag: vogeltrek, aanleggen van voedselvoorraden, bouwen van beschutte en verdoken nesten zijn vermoedelijk gedragspatronen die eerder aangeboren zijn dan dat ze op toekomstgericht denken wijzen.

Aanpassing aan omstandigheden: zangvogels in stadsomgeving zingen luider dan hun soortgenoten op het platteland met minder achtergrondlawaai.

Spelen: het spelgedrag bij jonge zoogdieren heeft zijn rol als training tot verdediging, opsporen van prooi e.d. dit gedrag komt ook bij sommige vogels voor maar ook soms als louter 'vermaak', dit werd vastgesteld bij bonte kraai (herhaaldelijk afglijden van een besneeuwd dak met een dekseltje van een bokaal als snowboard). Uit studies blijkt dat er een positieve relatie is tussen het spelgedrag en de ontwikkeling van de hersenen.

Slapen vogels net zoals zoogdieren?

Vogels kunnen slapen tijdens (glij-)vlucht; fregatvogels slapen aan land tot 12 u/dag in het broedseizoen maar gedurende hun vluchtseizoen (soms maanden) slapen ze gemiddeld 42 min/dag in perioden van 12 seconden, zelfs met beide hersenhelften samen (enkel gedurende glijvluchten). Fregatvogels moeten dit wel doen, want ze kunnen niet landen op zee, hun pluimen zijn niet waterbestendig. Gierzwaluwen kunnen 10 maand op de vleugel

blijven, zonder te landen. Bij slecht (koud) weer trekken gierzwaluwen soms ver weg, de jongen in het nest gaan dan in een soort winterslaap (lethargie): ze laten de lichaamstemperatuur sterk dalen met soms tien graden en ook het ademhalingsritme daalt met minder energieverbruik als gevolg. Ook de oude vogels maken soms gebruik van deze tactiek en blijven bij de jongen op het nest. (Geddes, 2008).

Beide hersenhelften kunnen onafhankelijk van elkaar functioneren waardoor prooivogels alert blijven tijdens de, wanneer de rechter hersenhelft slaapt blijft het linkeroog open vooral bij vogels die in groep slapen en aan de buitenkant zitten terwijl vogels binnenin soms 'helemaal' slapen. Dicht bijeen slapen is ook energiebesparend, de lichaamstemperatuur kan daarom een paar graden dalen, tijdens koude winternachten kunnen kleine vogels soms tot 10% van hun lichaamsgewicht verliezen.

Huiszwaluwen kunnen net zoals gierzwaluwen slapen tijdens de vlucht dit i.t.t. de boerenzwaluw die zittend slaapt. Misschien, ter bescherming tegen de koude, hebben huiszwaluwen daarom bevederde poten.

Kunnen vogels dromen?

Zoogdieren hebben drie verschillende stadia tijdens de slaap, o.m. gekenmerkt door de verschillende hersengolven, dit zijn de elektrische ladingen die de hersenen afgeven, d.w.z. we rusten dan wel uit maar onze hersenen blijven actief. In stadium 1 en 2 is de slaap nog onrustig maar die wordt dieper in stadium 3 (lichaam en hersenen rusten nu uit) maar dan keert de slaap terug naar 2

en 1 en vervolgens naar een bijzonder slaapstadium namelijk de REM slaap en in dit stadium komen de meeste dromen voor. Bij de mens duurt een totale slaapcyclus zo'n 100 minuten maar naargelang er meerdere cycli passeren wordt stadium 3 korter en de REM slaap langer. Tijdens de REM slaap sturen de hersenen Beta-golven uit. Tijdens slaapstadium 2 worden de hersengolven K-complexen genoemd en tijdens die fase zou vooral de geheugen consolidatie optreden. Men dacht vroeger dat een neocortex (het nieuwste evolutionaire deel van de hersenschors) nodig was om die K-complexen te produceren en dat daarom vogels geen geheugen zouden kunnen opslaan. Hoewel vogels geen neocortex hebben, vertonen ze toch alle karakteristieken van een zoogdierslaap, K-complexen inbegrepen, blijktbaar is een neocortex voldoende maar niet noodzakelijk voor de productie van die hersenpatronen, wat ook wil zeggen dat de zoogdierslaap veel vroeger evolueerde vooraleer hogere hersenstructuren zoals de cortex zich ontwikkelden. Zoals vroeger gesteld hebben vogels dus blijkbaar een hersenstructuur die anatomisch verschillend is maar qua functie lijkt op de zoogdieren-cortex.

Wanneer (zang-) vogels slapen vertonen de hersenen de activatiepatronen die ze ook vertonen terwijl ze zingen, wat erop wijst dat ze hun zang oefenen tijdens de slaap, trouwens ook hun "zangspieren" bewegen dan als reactie. Dit zou ook een rol kunnen spelen bij het aanleren van zang. Dus ja ook vogels kunnen dromen.

Cursussen 2022

Cursus Flora in eigen streek

In het voorjaar van 2022 organiseert Natuurpunt Markvallei de cursus ‘Flora in eigen streek’. Heb je altijd al meer willen weten over kruidachtige planten? Wil je de planten in je eigen omgeving (beter) leren kennen? Deze cursus geeft je de kans om vanaf de basis je interesse en kennis op te bouwen.

De lessen en lesgevers:

2 theorielessen gegeven door Antoon van Tuyl. Hij is oud biologieleraar en kan geweldig boeiend vertellen.

- Maandag 4 april 19.00-22.00
- Maandag 11 april 19.00-22.00

2 excursies worden begeleid door vrijwilligers en plantenspecialisten van onze afdeling.

- zaterdag 16 april 9.30-12.00
- zaterdag 7 mei 13.30-16.00

Wellicht word je zo enthousiast dat je aan wilt sluiten bij de plantenwerkgroep van Natuurpunt Markvallei. Ter voorbereiding hiervan organiseren we enkele veldbezoeken waar je samen met gelijkgezinden de diversiteit aan flora in onze eigen natuurgebieden gaat determineren. Het beheer wordt hier dan op afgestemd om nóg mooiere natuur de kans te geven.

Foto: Wim Verschraegen

De data van de veldbezoeken zijn:

- zaterdag 23 april 13.30-16.00
- zaterdag 28 mei 9.30-12.00
- zaterdag 4 juni 9.30-12.00

De kostprijs voor dit alles is €36 voor leden van Natuurpunt en €66 voor niet-leden van Natuurpunt. Inschrijven doe je via de website van Natuurpunt: www.natuurpunt.be/agenda.

Oplossing van de cryptopuzzel

			R	E	K	K	I	K	T	F	I	R	M
			L	E	P	A	S	A	M	S	A	D	L
					E	E	V	M	I	U	L	K	P
			R	E	V	L	B	T	S	T	E	J	N
					M	R	A	U	T	S	A	I	E
			S	I	U	S	R	O	T	A	C	R	H
			R	E	G	N	V	G	L	E	Z	I	G
						E	J	A	P	S	T	F	O
								E	J	N	I	E	V
					N			R	O	S	Z	E	D
							F	Y	W	E	K	A	D
											R	E	C
			D	I	U	E	G	D	O	W	E	R	O
								K	E	B	E	H	B
									T	U	H	O	A

Laat onze natuur niet stikken (II)

In verschillende natuurgebieden over gans Vlaanderen plaatst Natuurpunt grote borden met de boodschap: laat de natuur niet stikken. Met deze borden willen we de aandacht vestigen op de jarenlange onderbelichte verstikkende impact van stikstof op de natuur.

Tekst: Stan Geysen

Drie bronnen

Vlaanderen is stikstofkampioen in Europa, een betreurenswaardige eer. Stikstof hangt als een stomp boven Vlaanderen en bedreigt onze natuur én gezondheid.

Natuurpunt wil dat de Vlaamse regering werk maakt van een ambitieus beleid om de stikstofuitstoot te verlagen. Voor Natuurpunt is het doel zonneklaar: in 2045 mag nergens in de natuur de schadedrempel voor stikstof nog overschreden worden, nu is dat nog 82%. In 2030 moet het aantal overschrijdingen al gehalveerd zijn.

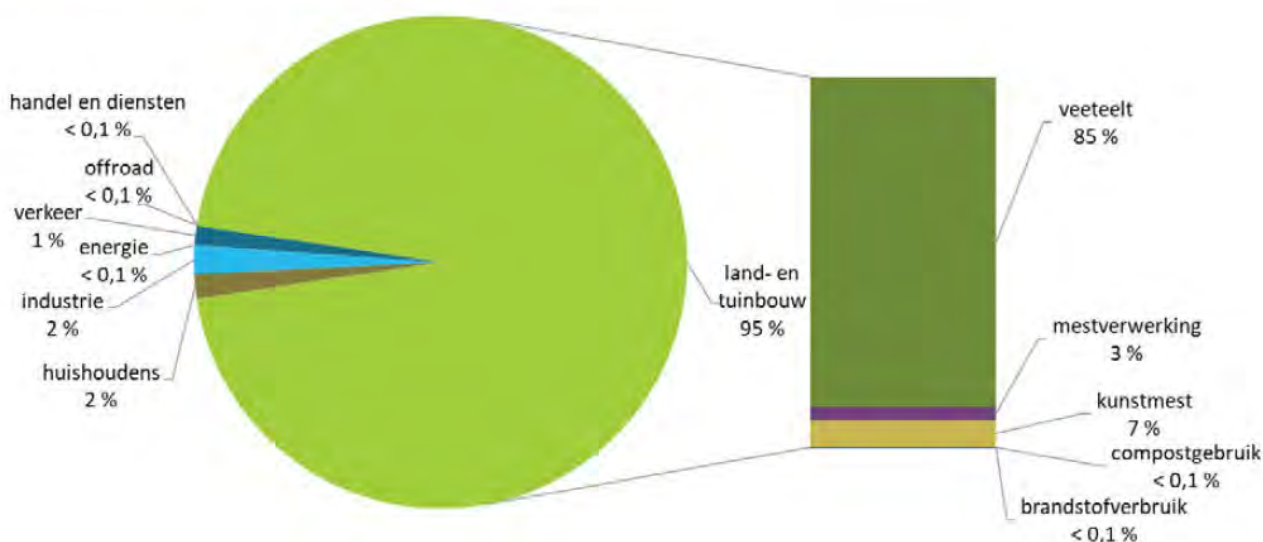
In 2019 bedroeg de gemiddelde stikstofdepositie in Vlaanderen 22,7 kg per hectare. Maar rekenen met gemiddelden is natuurlijk niet juist. Door het effect van lokale emissiebronnen, is de depositie immers zeer ongelijk gespreid. Daarbij komt dat reactieve stikstof enerzijds bestaat uit stikstofoxide (NO_x) en anderzijds ammoniak (NH₃). In West-Vlaanderen en de Noorderkempen komt dubbel zoveel stikstof in de natuur terecht als elders in Vlaanderen en dit komt door de intensieve veeteelt (dus ammoniak). Zoals je in vorige editie van het Bietetje al kon lezen is gemiddeld 50 % van het teveel aan stikstof afkomstig uit de landbouw maar doordat in onze regio de intensieve landbouw de voornaamste bron is, is de bijdrage van ammoniakemissies

uit de landbouw in onze regio veruit de grootste boosdoener voor de achteruitgang van onze natuur.

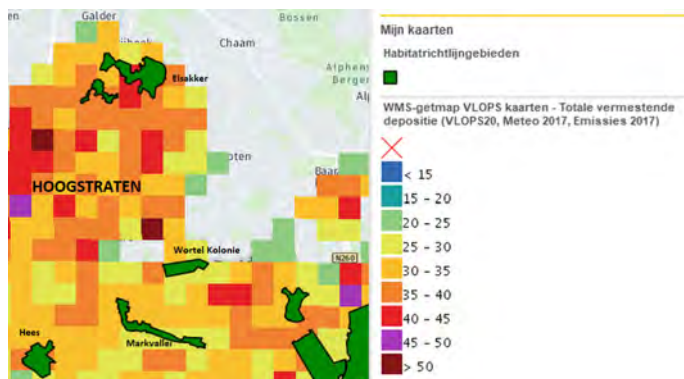
De NH₃-emissie bedroeg in 2018 in Vlaanderen 42.835 ton. Dit was vooral te wijten aan de landbouw (95 %) waarbij het grootste deel afkomstig was van de veeteelt (85 %). Bij de veeteelt kwamen de emissies vooral van rundvee- en varkensstallen. Mestverwerking en kunstmest waren samen goed voor 10 % van de totale NH₃-emissie. Verkeer, industrie en huishoudens speelden een kleine rol.

In Vlaanderen worden de luchtconcentraties voor ammoniak in de lucht gemeten door de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) op 18 vaste meetplaatsen en het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) op 5 meetplaatsen. De Vlaamse meetplaatsen halen slechts gedeeltelijk de VN-doelstellingen voor ammoniak. In 2020 voldeden slechts 5 van de 23 meetplaatsen voor NH₃ (ammoniak) aan het kritieke niveau voor de bescherming van hogere plantensoorten. Geen enkele meetplaats voldeed aan het kritieke niveau voor de bescherming van lagere plantensoorten. De hoogste gemodelleerde NH₃-jaargemiddelden vinden we terug in West-Vlaanderen, de Noorderkempen en Noord-Limburg omwille van de uitstoot door intensieve veeteelt in deze regio's.

Figuur 4.1: Aandeel sectoren in de totale NH₃-emissie in 2018 (%)

En ander onderzoeksrapport van VMM beschrijft het meetresultaat van ammoniak op 106 plaatsen in Natura2000-gebieden van juni 2015 tot juni 2016. In onze regio was dit in de Elsakker, de bovenloop van de Mark, Hoogmoerheide (Merksplas) en de Volharding (Rijkevorsel). Belangrijk hierbij is dat deze metingen werden vergeleken met het Vlaams Operationeel Prioritaire Stoffen-model (VLOPS). Met het VLOPS-model berekent met een ruimtelijke resolutie van 1x1 km² de jaargemiddelde concentraties en jaartotalen deposities van verzurende en vermestende stoffen op basis van ruimtelijk verdeelde binnen- en buitenlandse emissiegegevens, meteoparameters en landgebruik. Via het VLOPS-model wordt dus de bestaande milieudruk weergegeven. Het voormelde VMM-rapport valideert de correlatie met de VLOPS-kaart. Hieruit bleek dat het VLOPS-model goed in staat is om de gemeten concentraties

te reproduceren vooral in gebieden met veel lokale bronnen zoals in de Noorderkempen. Dit werd eveneens bevestigd in het rapport VMM 'Effecten luchtvervuiling op gezondheid en ecosystemen' (22-10-2019 – blz. 37).

De beschikbare VLOPS-kaart hierboven geeft dus goed de vermestende achtergronddeposities weer, m.a.w. de gecumuleerde stikstofemissies uit de omgeving. Voor onze regio bedragen deze vermestende achtergronddeposities tussen de 30 kg en 45 kg N/ha./jaar met uitschieters boven de 50 kg/ha.

Heides, schraalgraslanden en sommige bostypes zijn zeer gevoelig voor stikstofvermesting via depositie. Hoge stikstofdeposities tasten de vitaliteit van bossen aan. De kritische depositiewaarden (KDW) van veel beschermde natuur kan deze jaarlijkse hoeveelheid reactieve stikstof niet aan. De KDW voor bv. heide bedraagt 15 kg/ha/jaar, voor soortenrijke graslanden is dit 12 kg/ha/jaar, zuurminnende eikenbossen op zandvlakten 15 kg/ha en voor hoogveen (7 kg) of de vele vennen 8 kg/ha/jaar. De overschrijding is dus enorm in onze Noorderkempen.

De huidige achtergrondconcentraties betekenen een meer dan significante overbelasting. M.a.w. de beschermde natuurwaarden in de natura-2000 gebieden

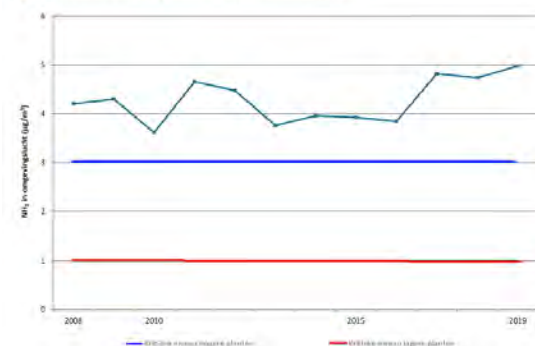
(habitatrichtlijngebieden) gaan door de gecumuleerde ammoniakemissies vanuit het omliggend landbouwgebied vandaag sterk achteruit en dus wordt de vereiste goede staat van instandhouding hier vandaag niet bereikt. Verre van zelfs.

Nog meer zeer recent, op 19 augustus 2020, werd overigens ook een 'studie naar de luchtkwaliteit en depositie in Hoogstraten en Wuustwezel' voorgesteld aan het publiek. VITO verwerkte voor de studie alle beschikbare meetgegevens op detailniveau. De resultaten laten toe om op buurtniveau vast te stellen hoe de luchtkwaliteit er voor een bepaalde parameter is. Het onderzoeksgebied omvat het grondgebied van de gemeenten Hoogstraten en Wuustwezel en de ruime omgeving.

Uit deze studie blijkt eveneens dat de natuurwaarden over gans het grondgebied van Hoogstraten vandaag overbelast zijn door de ammoniakemissies vanuit de landbouw.

Eén van de voornaamste conclusies uit dit rapport (mei 2020 - blz.95) luidt: "De deposities van reactief stikstof zijn heel hoog binnen de betrokken gemeenten en overschrijden quasi overal de draagkracht van de natuur. Dit is zowel gelinkt aan lokale emissies (stallen, mestverwerking, wegverkeer) als aan emissies buiten de gemeenten".

Figuur 4.5: Evolutie van de NH₃-jaargemiddelden op 33 VMM-metplaatsen, 2008-2019

En deze ammoniakemissies zijn de laatste jaren jammer genoeg niet meer gedaald. Integendeel deze namen nog toe zoals werd toegelicht in het rapport van VMM - Jaarrapport (2020, blz. 63). Zoals blijkt uit onderstaande grafiek zijn de gemeten jaargemiddelden van NH₃ in de omgevingslucht varieerden in de periode 2008-2019 door wisselende weersomstandigheden, en liggen de laatste 3 jaren hoger dan in 2008-2016.

Om stikstofgevoelige natuurwaarden te kunnen behouden en herstellen moet de uitstoot van stikstof omlaag en zullen aanvullend natuurherstelmaatregelen moeten worden uitgevoerd. Zeker is wel dat te lang wachten met het terugbrengen van de uitstoot zal leiden tot nog grotere schade waarbij nog meer soorten zullen verdwijnen.

Gemeente	Productiedruk (kg N/ha)	Productieoverschot (kg N/ha)	Landbouwgrond (ha)	Mestoverschot (ton)
HOOGSTRATEN	519	349	6 350	443 230
RIJKEVOSEL	401	231	2 576	119 011
BAARLE HERTOEG	530	360	364	26 208
MERKSPLAS	584	414	2 881	238 547
BRECHT	316	146	4 526	132 159
WUUSTWEZEL	496	326	6 372	415 454
			23 069	1 374 609

Maar de schaalvergroting in de landbouw kent nog meer uitwassen. Zo neemt ook het mestoverschot hand over hand toe.

Uitgaande van de mestproductiedruk per gemeente en rekening houdend met de 170 kg N per ha die mag worden uitgereden op landbouwgrond, geeft dit onderstaande beeld van het mestoverschot voor onze regio:

De gemiddelde mestsamenstelling hangt uiteraard af van welk soort dierlijke mest en ligt tussen de 4 en 6 kg N/ton (varkensmest en kippenmest bevat méér N). Het totale mestoverschot kan dus iets hoger of lager liggen dan het berekende mestoverschot, maar geeft toch een goede indicatie.

Onze regio heeft dus 1.374.609 ton mest over voor nog eens méér dan 40.000 hectare landbouwgrond die er niet zijn. Dit resulteert in een overbemesting en mestfraude met verzurende effecten (nitraten en fosfaten) op het grond- en oppervlaktewater.

Maar ook bij het bemesten van akkers komt ook nog eens extra ammoniakemissies vrij (ca.1/3 van de stalemissies). Uit voormeld rapport van VMM blijkt immers dat de NH3-concentraties in het voorjaar duidelijk hoger waren dan in de rest van het jaar. Deze verhoogde ammoniakemissies dragen in het voorjaar bij aan de zogenaamde ‘lentesmog’. Dit is secundair fijn stof dat ontstaat als gassen in de atmosfeer met elkaar reageren; in dit geval NH3 uit de landbouw met stikstofoxiden (NOx) die vooral van verkeer afkomstig zijn.

Ammoniak uit stallen en van de bemesting reageert eveneens met de in de lucht aanwezige stikstofoxides en zwaveldioxide tot ammoniumzouten, die een belangrijk onderdeel vormen van het secundair gevormd fijn stof. Deze kunnen zich ook aan primaire deeltjes hechten. En fijnstof is dan weer zeer nadelig voor onze gezondheid, niet alleen voor de luchtwegen maar ook het hart- en vaatstelsel.

VITO-wetenschapper dr. Wouter Lefebvre raamt in zijn boek ‘Onze lucht’ de maatschappelijke kost per kg ammoniak op 30 euro per jaar. Hierin zitten o.a. gezondheidskosten, vroegtijdig overlijden, werkverlet... Op basis van dit gegeven kunnen we de jaarlijks weerkerende maatschappelijke kost ook voor onze regio eens berekenen:

Elk jaar een weerkerende maatschappelijke kost ca. 90 miljoen euro (raming) enkel en alleen voor onze regio is toch wel een erg zware tol die vooral terecht komt op onze gezondheidszorg. Het terugdringen van de uitstoot van ammoniak vanuit de veehouderij kan ook helpen om het

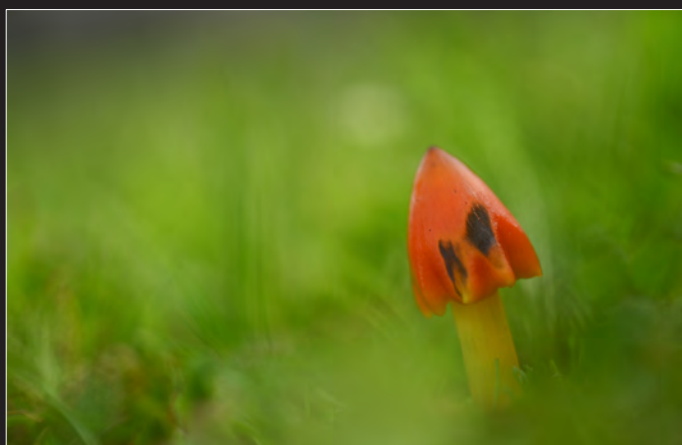
Gemeente	NH3-emissies door de veeteelt en kunstmest in kg (2015)	Jaarlijks Maatschappelijke kost in €
HOOGSTRATEN	979 936	29 398 080
RIJKEVOSEL	317 369	9 521 070
BAARLE HERTOEG	87 322	2 619 660
		0
MERKSPLAS	374 985	11 249 550
BRECHT	401 866	12 055 980
WUUSTWEZEL	841 437	25 243 110
	3 002 915	90 087 450

‘deken’ van luchtverontreiniging boven heel Vlaanderen te verminderen. Zo’n generieke aanpak levert naar verwachting de meeste gezondheidswinst op voor de gehele bevolking.

En winst voor mens, natuur en klimaat staan vandaag meer dan ooit op het spel. Momenteel verlopen verschillende processen binnen het Vlaams beleid waarbij het huidige landbouwmodel de juiste duurzame richting kan worden uitgestuurd (Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, Nitraatrichtlijn, Klimaatdoelstellingen, Betonstop, Luchtbeleidsplan, Kaderrichtlijn Water met haar Stroomgebiedsbeleidsplannen... en natuurlijk het Vlaams stikstofbeleid). De omvang van onze Vlaamse veestapel vormt hierin één van de hete hangijzers waaraan een serieus prijskaartje kleeft. Verder aanmodderen op juridisch drijfzand en gerechtelijke acties, zal voor aanhoudende rechtsonzekerheid zorgen, niet het minst voor onze boeren. Een verdere verslechtering van natuur, water en klimaat is daarom onaanvaardbaar en een enorm risico voor een gezonde toekomst.

Maar als we kijken naar alle planten en dieren die we wél al gered hebben, naar Europa die haar Green Deal blijft uitvoeren, en naar het groeiend besef in Vlaanderen om overschrijding van de kritische lasten voor onze natuur tegen 2030 met 50 % terug te dringen en volledig tegen 2045 en dit op basis van een grondig aanpak van de stikstofproblematiek, de oorzaak van veel onheil en overlast, dan durven we hoopvol dit jaar afsluiten.

- Wilde Eenden, bootjesven - Drej Oomen
- Grote Zaagbek, E10-put - Tom Voet
- Den Rooy - Dominiek Beerens
- Begraafplaats, Wortel Kolonie - Wim Verschraegen
- Schapenbegrazing, Wortel-Kolonie - Geert Brosens
- Schapenbegrazing, Wortel-Kolonie - Wim Verschraegen
- Vliegenzwam, Elsakker - Wim Verschraegen
- Wortel-Kolonie, Senne Verschraegen
- Zwartwordende Wasplaat, Wortel-Kolonie - Wim verschraegen

Jos Matthé

Vrijwilliger in de kijker

De werking van Natuurpunt is gebaseerd op de inzet van vrijwilligers. Ze zijn met veel. Gelukkig, want zij zijn de ruggengraat van Natuurpunt. Hier richten we graag de schijnwerpers op één van hen: Jos Matthé. Nooit op de voorgrond, maar o zo belangrijk. Waarom? Dat lees je hier.

Neemt de natuur een belangrijke plaats in je leven in?

Jos: Ik heb al heel mijn leven aandacht en respect voor de natuur. Ik ben geen grote natuurkenner en ook geen echt fervente Natuurpunter. Ik heb een basiskennis van dieren en planten en er ook veel aandacht voor. Maar ik steun zoveel mogelijk de doelstellingen en werking van Natuurpunt.

Heb je dat op één of andere manier van thuis uit meegekregen?

Jos: Nee eigenlijk niet. Wij woonden in Gammel, tegen de grote baan tussen Rijkevorsel en Hoogstraten. Mijn ouders waren een mix van arbeider, keuterboer en kleine zelfstandige. Mijn vader was onderhoudsman in een steenfabriek. Mijn moeder heeft de lokale buurtkruidenierswinkel én -café op Gammel altijd gerund. Daarnaast was er altijd nog een beetje land- en tuinbouw. Speciale aandacht voor de natuur was er niet echt. Het was vooral een tijd van altijd én hard werken en simpel leven om het grote gezin te onderhouden. Ook mijn grootouders woonden bij ons in. Ik was bovendien de oudste van het gezin. Dat betekende ook dat ik dikwijls mijn jongere broers en zussen mee moest "managen" ;-).

Herinner je je nog je eerste natuurbeleving?

Jos: Af en toe trokken we er wel eens met de vrienden op uit om in de beemden rond te trekken en dikkopjes te vangen in de Vonder (een zijtak van de Mark). Of te spelen rond de kleiputten in Gammel.

In je professionele leven was je een tijdlang postbode. Natuur kan voor een postbode hard zijn. Denk je nog wel eens terug aan de extreme omstandigheden waarin je vroeger je ronde moest doen?

Jos: In mijn dromen ben ik nu nog regelmatig postbode. Maar bijna nooit speelt het weer een rol in die dromen. Ik genoot destijds al fietsend van alle soorten weer. En vooral de afwisseling van de seizoenen. Ik vond destijds regen ook niet zo erg. Mensen zeuren te veel over regen, maar als je bekijkt hoeveel procent van de tijd er neerslag valt, dan is dat onterecht. Bovendien is er geen slecht weer. Er is enkel slechte kleding.

Als postbode vond ik veel wind minder plezant. Dat was altijd moeilijk werken. Maar ook de legendarische februaristormen van jaren geleden heb ik doorstaan. Ik stond er toen met mijn fiets middenin, terwijl de wind tegen meer dan 100 km/u tekeer ging. Ook dagen met 20 cm sneeuw en spiegelgladde wegen heb ik overleefd. Postbode was (toen) een heerlijk beroep!

Je hebt een passie voor het internet. Hoe is dat gekomen? Hoe ben je daar ingerold?

Jos: Ik heb eigenlijk een passie voor technologie en voor communicatie. Aan mij is een soort ingenieur verloren gegaan. Maar ik was een (blijkbaar) verstandige, maar bij nader inzien niet erg ijverige, student. Ik heb 't Seminarie niet helemaal afgemaakt. Ik heb dan na

mijn werkuren nog 5 jaar intens avondschoon elektronica gevolgd.

Ook de passie voor internet is op die manier ontstaan. Ik ben een autodidact op dat gebied.

Mijn passie heeft er ook voor gezorgd dat ik op mijn 50ste van werk veranderd ben. Mijn collega's postbodes in Hoogstraten verklaarden mij helemaal zot. Ik ben bij de post/bpost op de directie in Brussel gaan werken in het team van Intranet/Interne communicatie. Een omslag van 180°. Van ganse dagen buiten op mijn fiets in Wortel naar ganse dagen binnen. Pal in het drukke centrum van Brussel op de 14de verdieping van het Muntcentrum. Ik verzorgde mee de publicatie van het gigantisch intranet (intern personeelsinternet) van bpost in drie talen. Daar heb ik de

communicatiestiel en het webpubliceren pas goed geleerd. Maar ik heb een paar weken gezweet in 't begin, dat kan je je voorstellen.

Hoe ziet de dag van Jos Matthé er uit?

Jos: Ik ben vooral een "binnenwerker". Voor een aantal mensen en organisaties doe ik het technisch beheer en communicatieadvies van de website. Voor De Hoogstraatse Maand doe ik nu zelfs alle online-communicatie en -promotie. En ik ben ook "nieuwsgierig" van aard. Ik volg constant alle soorten online-kanalen om goed op de hoogte te zijn van alles. Dat begint al als ik (vroeg) opsta en het maakt dat ik praktisch de hele dag online ben.

Hoe maakte je kennis met Natuurpunt?

Jos: Natuurpunt startte in Wortel-Kolonie met zijn eigen (overigens prachtige) bezoekerscentrum. Roos en ik gingen er geregeld langs tijdens onze Koloniewandelingen om iets te drinken. En zo zijn we als vanzelfsprekend ook lid geworden. Ik kende Drej van bij dat prachtige streekblad ;-). De Hoogstraatse Maand. En om ook iets te kunnen

betekenen voor Natuurpunt, en om iets terug te doen voor hun tomeloze inzet, heb ik hem voorgesteld om een nieuwe website te bouwen, zie: www.natuurpuntmarkvallei.be. De oude website was toen niet meer optimaal.

We mogen je tot één van onze actieve vrijwilligers rekenen. Op welk vlak maak je je verdienstelijk voor de natuur?

Jos: Mijn inbreng is niet zo groot. Ik ben een klein radertje in het geheel. Af en toe geef ik een duwtje in de (volgens mij) goede richting. Misschien zou ik nog meer kunnen doen. Maar ik heb ook nog ander werk, andere verplichtingen en interesses. En ik zou graag nog meer in Zweden zijn (er misschien zelfs gaan wonen ;-)). Elke week sta ik er nog van te kijken met welke creatieve energie en inzet men bij Natuurpunt Markvallei werkt. En hoeveel mensen met bakken talent er meewerken.

Communicatie, en dan vooral op de digitale manier, hoe doen we dat?

Jos: Wie heeft de toverformule? Online-communicatie evolueert razendsnel. En we worden overstelpt met info. En wie ben ik om dat te beoordelen? Ik ben al een hele tijd 65+, maar ik probeer bij te blijven. Ik vind dat de communicatie van Natuurpunt Markvallei redelijk goed draait. Een prachtig ledenblad (Bieteutje), ook volledig online te bekijken ;-), een duidelijke website met voldoende actualiteit en een paar sociale mediakanalen die voor een constante aanvoer van nieuwsgierigen zorgen op die website. Ook de mailings worden erg goed verzorgd. Maar de basis is natuurlijk

een boeiende werking en aantrekkingskracht. Meer dan 1200 leden heb je niet zomaar. De frisheid spat ervan af.

Is ons bereik doeltreffend en bereiken we op die manier veel mensen?

Jos: Het kan altijd meer en beter. Maar er is natuurlijk een grens aan je mogelijkheden. Natuurpunt Markvallei is een ambitieuze vereniging. Ze bereikt al erg veel mensen. Maar je kan niks forceren, de groei moet ook organisch gebeuren. Ik vind wel dat de Wortelaren iets gretiger mogen zijn om aan te sluiten bij Natuurpunt. Als je ziet welk juweeltje van een Wortel-Kolonie we al gekregen hebben. Dat is toch voor een groot deel de verdienste van Natuurpunt, niet? (nvdr euh, van ANB hoor Jos!)

Wat missen we in het communicatieverhaal rond natuur en Natuurpunt?

Jos: Ik denk wel dat de interesse en de liefde voor de natuur van jongs af aan gestimuleerd en aangebracht moet worden. Jonge ouders en grootouders hebben op dat gebied een taak te vervullen (naast al die andere taken ;-)).

Zetten we de succesverhalen voldoende in de aandacht?

Jos: Ik ben tevreden en op de hoogte. Op de juiste momenten weten ruim voldoende mensen hoe Natuurpunt meewerkt aan een betere en gezelligere wereld.

Wat is volgens jou de grote verdienste van Natuurpunt?

Jos: Natuurpunt brengt natuur op een professionele manier onder de aandacht. Ze duwt in de (enig mogelijke) richting: meer natuur en zo weinig mogelijk vervuiling. En op een vrolijke, frisse, doeltreffende manier.

Wat is de grote uitdaging voor het natuurbehoud in onze regio?

Jos: Bezig blijven waarmee "we" bezig zijn. Er zijn nu voldoende ideeën, ambitie en werkkraft. Dit volhouden zal de grootste uitdaging zijn.

Activiteiten

Er gaat hopelijk vanalles plaatsvinden, maar hou ook de website in de gaten voor meer up-to-date info moest er toch iets afgelast of gewijzigd worden

16.01

Koloniewandeling

Elke derde zondag van de maand organiseert Natuurpunt Markvallei een gratis geadiste wandeling in Wortel Kolonie. Op deze manier wil de natuurvereniging geïnteresseerden kennis laten maken met de rijke geschiedenis van het beschermde landschap en met de hier volop aanwezige natuur.

Vertrek: 14.00u aan BC De Klapekster, Kolonie 41, Wortel

Het thema: Bos of trage wegen

Het Grote Vogelweekend

Natuurpunt organiseert elk jaar het Grote Vogelweekend eind januari. Via radio en tv zal je ongetwijfeld meegetrokken worden om mee te tellen in je eigen tuin. Op zondag 30 januari geven we ook extra aandacht in bezoekerscentrum De Klapekster! Als de Corona maatregelen en het weer het toestaan, kan je komen genieten van een pannenkoek en zetten we onze winkel in de kijker buiten. Wees welkom voor een babbel over de vogeltjes!

03.02

Cursus erfgoed : theorie

Aanvang: 19.30u in BC De Klapekster, Kolonie 41, Wortel

06.02

Wintertenen bij het Merkske

Tenen kennen we van onze voeten, maar je hebt ook wilgentenen. Natuurlijk kunnen we ook ergens naartoe tenen. Zondag 6 februari tenen we alvast naar de vallei van het Merkske. Heeft het dan gevoren, ligt er sneeuw of is het eerder al zacht voor de tijd van het jaar? Elke weersituatie brengt weer andere inzichten met zich mee. Kom het ontdekken samen met gids Erik Vervoort.

Vertrek: 10u aan BC De Klapekster, Kolonie 41, Wortel

Fototentoonstelling

foto's van stedelijke natuur in het werkingsgebied

In Bezoekerscentrum De Klapekster stelt de fotowerkgroep elke drie maanden een andere fototentoonstelling voor aan de bezoekers. Tijdens de wintermaanden tonen we foto's van stedelijke natuur in het werkingsgebied van de Markvallei.

In de **volgende tentoonstelling** van januari tot maart tonen we **foto's van bomen en struiken in het werkingsgebied van NP Markvallei**. Iedereen

die een mooie foto rond dit thema heeft, en deze graag tentoongesteld ziet, mag deze in hoge resolutie (dus liefst via we-transfer of gelijkaardig medium) voor 15 maart 2022 doorsturen naar wimverschraegen@hotmail.com.

11.02

Lezing: Noordoost Polen door Bart Royens

Eindelijk nog eens een lezing in bezoekerscentrum De Klapekster. Karolien, Bart en Ward trokken voor 2 weken naar Noordoost Polen nabij de grens met Wit-Rusland. Op deze avond nemen ze je mee naar het laatste Europese oerwoud in Bialoweiza. Ze gingen er fietsen tussen majestueuze eiken en hadden een ontmoeting met enkele wisenten. Daarna trokken ze door naar het grootste natuurpark van Polen langs de oevers van de Biebrza rivier, het Merkske in een iets groter formaat. Hun foto's voeren je door een landschap dat gecreëerd werd door rivier, ijs en de mens.

Aanvang: 20.00u in BC De Klapekster, Kolonie 41, Wortel

13.02

Taal in het Bos

Natuurpunt Markvallei biedt 4 keer per jaar een natuurwandeling aan voor en met mensen uit alle windstreken en met aandacht voor de seizoenen in onze natuur. Mensen met andere achtergronden laten we kennis maken met de natuur in onze regio. Tijdens de korte wandeling gaan natuurgidsen met kleine groepjes op pad en proberen om de plaatselijke bevolking zoveel mogelijk te betrekken. Onze taal leren spreken en begrijpen is een essentieel onderdeel van integratie. De natuur schakelen we in als verbinding, we hebben iets gemeenschappelijks om over te praten.

Vertrek: 14u aan BC De Klapekster, Kolonie 41, Wortel

Het vervoer vanuit het centrum van Hoogstraten (centraal gelegen) wordt gratis verzorgd..

17.02

Cursus erfgoed : theorie

Aanvang: 19.30u in BC De Klapekster, Kolonie 41, Wortel

20.02

Foto-excursie naar de Castelreesche Heide

De fotowerkgroep van Natuurpunt Markvallei organiseert op deze zondag een foto-uitstap naar de Castelreesche heide in het stroomgebied van het Merkske.

De foto-uitstappen zijn telkens bedoeld om de deelnemers de kans te bieden van mekaar te leren. De leden van de fotowerkgroep zoeken in het natuurgebied naar mooie foto-objecten en proberen deze op een zo goed en zo mooi mogelijke manier in beeld te brengen. Uiteraard breng je best je fototoestel mee, maar deelnemen is in ieder geval gratis.

Vertrek: 08u aan de Parking Staatsbosbeheer - Hoogstratensebaan Castelré

20.02	Koloniewandeling <p>Elke derde zondag van de maand organiseert Natuurpunt Markvallei een gratis gegidste wandeling in Wortel Kolonie. Op deze manier wil de natuurvereniging geïnteresseerden kennis laten maken met de rijke geschiedenis van het beschermde landschap en met de hier volop aanwezige natuur.</p> <p>Elke derde zondag staat een natuurgids van Natuurpunt Markvallei klaar om een groep mee op sleeptouw te nemen.</p>	Vertrek: 14.00u aan BC De Klapekster, Kolonie 41, Wortel
24.02	Cursus erfgoed : theorie	Aanvang: 19.30u in BC De Klapekster, Kolonie 41, Wortel
25.02	Lezing: Baltische staten door Erik Vervoort <p>Onze gids van Natuurpunt Markvallei, Erik Vervoort, trok in de zomer van 2020 tussen alle groene en oranje zones langs de Baltische staten. Samen met Christian, Cindy en een berg foto-apparatuur sprongen ze in de wagen en repten zich naar onbekende oorden om te genieten van de al even onbekende natuur!</p>	Aanvang: 20.00u in BC De Klapekster, Kolonie 41, Wortel
26.02	Paddenoverzet in Rijkevorsel <p>Het is weer tijd voor de jaarlijkse paddenoverzet van Natuurpunt Markvallei. Dit jaar organiseren we deze zeer leuke gezinsactiviteit in Rijkevorsel. Het is telkens afwachten of het zeker door kan gaan op deze datum omwille van de weersomstandigheden. Hou daarom de website zeker in de gaten voor de verdere details en eventuele aanpassingen!</p>	Aanvang: 09.00u Rijkevorsel te bepalen
06.03	Weidevogels van de Pampa <p>Natuurpunt Markvallei organiseert een weidevogelexcursie naar De Pampa. Dit prachtig gebied is gelegen ten oosten van Wortel Kolonie. In het voorjaar keren de weidevogels vanuit hun overwinteringsplekken in Afrika en Zuid-Europa terug naar onze streken. Meestal arriveert de grutto als eerste, soms eind februari al. De kievit, tureluur en scholekster volgen snel daarna. De kievit blijft hier overigens steeds vaker het hele jaar aanwezig vanwege de mildere winters. Ook andere weidevogels bespreken we of misschien zijn ze wel te zien.</p> <p>We gaan op zoek naar het leefgebied van de weidevogels en ontdekken wat ze eten, proberen ze te herkennen door hun geluid en met de verrekijker en bespreken welke predatoren er zijn.</p>	Vertrek: 14u aan De Diepte, Kolonie 2, Wortel
10.03	Cursus erfgoed : theorie	Aanvang: 19.30u in BC De Klapekster, Kolonie 41, Wortel

18.03

Foto-café: landschappen

Tijdens de fotocafés ligt de focus niet alleen op de fotografie, maar ook op gezelligheid. Iedereen is welkom. Je brengt enkel door je zelf genomen foto's mee. Die worden, onder het nuttigen van een drankje, onder elkaar besproken. Op die manier leer je veel bij over sluitertijden, diafragmaopeningen, brandpuntafstanden, composities, ...

Het thema is deze keer landschappen.

Vijf foto's over dit thema en vijf andere natuurfoto's mogen worden doorgestuurd naar verschraegen.wim@telenet.be of meegebracht op een stick.

Aanvang: 20.00u in BC De Klapekster, Kolonie 41, Wortel

19.03

Cursus erfgoed : Excursie Archeologie

Aanvang: te bepalen

20.03

Dag van de Grune Plastron

De lente is in het land en Natuurpunt Markvallei kan het dan niet laten om al het schoons in onze omgeving in de kijker te zetten. In alle gemeentes van ons werkgebied zal je onze gidsen kunnen terugvinden die heel wat te vertellen hebben over wat je kan vinden in onze natuur. Een gedetailleerd programma volgt nog, maar zet je alvast schrap om parels te ontdekken die je nog niet kende.

Aanvang: te bepalen

20.03

Koloniewandeling

Elke derde zondag van de maand organiseert Natuurpunt Markvallei een gratis gegidste wandeling in Wortel Kolonie. Op deze manier wil de natuurvereniging geïnteresseerden kennis laten maken met de rijke geschiedenis van het beschermde landschap en met de hier volop aanwezige natuur.

Elke derde zondag staat een natuurgids van Natuurpunt Markvallei klaar om een groep mee op sleeptouw te nemen.

Vertrek: 14.00u aan BC De Klapekster, Kolonie 41, Wortel

26.03

Cursus erfgoed : Excursie Kleinschalig Landschap

Aanvang: te bepalen

04.04

Cursus Flora in eigen streek

Aanvang: 19.00u in BC De Klapekster, Kolonie 41, Wortel

11.04

Cursus Flora in eigen streek

Aanvang: 19.00u in BC De Klapekster, Kolonie 41, Wortel

22.04

Erfgoeddag - Lezing Natuureducatie door de jaren heen

Erfgoeddag 2022, weekend 22-24 april, staat dit jaar in teken van onderwijs. Natuurpunt Markvallei heeft altijd een sterke band met erfgoed en educatie gehad en we vonden het daarom tijd om eens stil te staan bij natuureducatie door de jaren heen. Paul Stryckers, oud-directeur van Natuurpunt CVN, heeft een hele tijdlijn waar hij samen met de bezoeker nostalgie en verbazing zal vinden.

Aanvang: 19.00u in BC De Klapekster, Kolonie 41, Wortel

Zjefke De Zwerver

Zjefke De Zwerver

Foto-weekend

Foto-weekend

De voorbije maanden in beeld

Wandeling Den Rooy

Cursus Mossen

Wandeling De Zegge

Wandeling Lovenhoek

Erfgoedwandering Zoersel

Excursie Beheer - Duivelskuil/Ekstergooren

Cursus Natuurfotografie

Wandeling Aschputten

wandelen, natuurbeheer, genieten,...

Cursus Mossen

Cursus Beheer

OPROEP

Leuke foto's van activiteiten in onze afdeling mogen doorgestuurd worden naar verschraegen.wim@telenet.be.

Foto's verschijnen op zowel onze site als op de facebookpagina van Natuurpunt Markvallei. En misschien ook in deze overzichtsrubriek!

Natuurpoëzie

prachtige
onder
liggende
lamellen
vertellen
parallellen
met
zwarte
marjan
haar
jartellen

Koen Verschueren

meer

Energie

voor onze

toekomst!

www.ebem.be

Industrieweg 3-5 • B-2330 Merksplas ☝ tel 014 43 10 31
fax 014 43 10 32 ☝ info@ebem.be